

SignaalWijzer

Uitbuiting bij personen met een licht verstandelijke beperking

Een dynamische handreiking voor eerstelijnsprofessionals

Introductie

Deze dynamische handreiking 'Uitbuiting bij personen met een licht verstandelijke beperking (LVB)' van de VeiligheidsAlliantie regio Rotterdam (VAR) biedt eerstelijnsprofessionals aan de hand van vier thema's (signalen van uitbuiting, melden van uitbuiting, herkennen van personen met een LVB en omgang met personen met een LVB) de kennis om uitbuiting te herkennen, waardoor ze in staat worden gesteld om personen met een LVB te beschermen tegen mensenhandel. Er zijn verschillende verschijningsvormen van mensenhandel, namelijk criminele uitbuiting, seksuele uitbuiting, arbeidsuitbuiting en gedwongen orgaanverwijdering. Uitbuiting is de kern van mensenhandel, waardoor deze termen in de handreiking door elkaar worden gebruikt.

De handreiking is ontstaan naar aanleiding van het rapport 'Uitbuiting & LVB' van Koraal, MetaStory en CoMensha, dat in februari 2023 is gepubliceerd. Het rapport geeft de knelpunten en aanbevelingen weer voor een effectievere aanpak om personen met een LVB te beschermen tegen uitbuiting. De handreiking neemt een deel van de knelpunten weg door kennis te delen over het voorkomen en signaleren van uitbuiting.

Ongeveer 1,1 miljoen Nederlanders hebben een licht verstandelijke beperking. Personen met een LVB zijn kwetsbaarder om slachtoffer te worden van mensenhandel. Dit kan komen doordat personen met een LVB oorzaak-gevolgrelaties niet goed kunnen overzien, makkelijker te beïnvloeden zijn en goedgeloviger zijn. Mensenhandelaren herkennen deze kwetsbaarheden en maken hier misbruik van. In 2022 zijn er landelijk 814 slachtoffers van mensenhandel geregistreerd. Personen met een LVB zijn 18 keer vaker slachtoffer van seksuele uitbuiting ten opzichte van vergelijkbare personen in de samenleving. Het geschatte aantal slachtoffers ligt echter een stuk hoger. Dit laat zien dat er onvoldoende zicht is op de aard en omvang van het probleem en de manier waarop daarmee om moet worden gegaan.

Werkwijze handreiking

Deze handreiking is interactief en door te klikken komt u op de verschillende pagina's terecht. Er is geen chronologische volgorde in het document, dus het kan zijn dat u op het ene thema al verder bent dan op het andere. Wees vrij om te kijken waar in u, of uw organisatie, aanvullende informatie kan gebruiken. Ter ondersteuning worden diverse instrumenten en documenten genoemd die kunnen helpen bij het herkennen van uitbuiting bij personen met een LVB, het melden van (vermoedelijke) slachtoffers, het herkennen van personen met een LVB en de omgang met personen met een LVB.

Als u problemen ondervindt met het gebruik van de handreiking of verdere vragen heeft, kunt u contact opnemen door een e-mail te sturen naar VeiligheidsAlliantie@rotterdam.nl

[Naar hoofdmenu](#)

KLIK OP HET ONDERWERP WAAR U MEER INFORMATIE OVER WILT

[Terug naar Introductie](#)

Definitie Mensenhandel

Mensenhandel – Het werven, vervoeren of opnemen en huisvesten van mensen met het gebruik van dwang. Het doel van de mensenhandelaar is de uitbuiting van het slachtoffer. Er zijn meerdere vormen van mensenhandel, namelijk: criminele uitbuiting, seksuele uitbuiting en arbeidsuitbuiting. *Gedwongen orgaanverwijdering wordt niet in de handreiking meegenomen.*

Criminele uitbuiting – Als iemand wordt gedwongen tot het plegen van criminele activiteiten en de buit moet afstaan aan de uitbuiters. Daarnaast omvat criminele uitbuiting ook het onder dwang ronselen van nieuwe slachtoffers voor uitbuiting.

Seksuele uitbuiting – Als iemand wordt gedwongen om seksuele diensten te verlenen ten behoeve van financieel gewin voor de uitbuiters. Seksuele uitbuiting en seksuele dienstverlening zijn niet hetzelfde. Sekswerk is in Nederland een legaal beroep. Desalniettemin is de sector seksuele dienstverlening wel kwetsbaar voor uitbuiting.

Arbeidsuitbuiting – Als iemand werkt en de inkomsten (gedeeltelijk) moet afstaan en/of in mensonterende omstandigheden werkt.

Bron: Coördinatiecentrum tegen Mensenhandel (CoMensha)

Bij de definitie van mensenhandel is het element dwang niet van toepassing bij minderjarigen, omdat zij als een kwetsbare doelgroep worden gezien. Minderjarigen kunnen geen volledige vrije toestemming geven vanwege hun leeftijd en ontwikkelingsniveau. Om die reden wordt elke vorm van uitbuiting als mensenhandel gezien, ongeacht of er sprake is van dwang.

Definitie licht verstandelijke beperking

Licht verstandelijke beperking – Een LVB is meer dan het hebben van een lagere intelligentie (IQ-score tussen de 50 en 85). Ook beperkingen in adaptieve vaardigheden spelen een cruciale rol. Als we het hebben over adaptieve vaardigheden, dan bedoelen we conceptuele, sociale en praktische vaardigheden. Er is sprake van een adaptieve beperking als iemand niet kan voldoen aan hetgeen dat bij de kalenderleeftijd en de eigen cultuur in het algemeen verwacht wordt.

Bron: Landelijk Kenniscentrum LVB

Herkennen van signalen

Slachtoffers van uitbuiting zien zichzelf meestal niet als slachtoffer, laat staan dat ze zichzelf melden. Hiervoor zijn meerdere redenen te noemen. Het is belangrijk om oog te houden voor de diverse intenties van de slachtoffers om dit niet te doen. Schaamte en angst voor de mogelijke consequenties voeren hierin de boventoon.

Dit kan voortkomen vanuit de intentie om altijd het goede te doen voor een ander. Daarnaast zullen slachtoffers deze situatie niet willen bespreken uit bijvoorbeeld schaamte of angst voor hun acties en de mogelijke gevolgen. Ook een taalbarrière kan slachtoffers ervan weerhouden een melding te maken.

Eerstelijnsprofessionals zijn de oren en ogen voor het signaleren van uitbuiting bij personen met een LVB. Het hoeft niet direct duidelijk te zijn om welke vorm van uitbuiting het gaat, want de signalen kunnen bij meerdere vormen van uitbuiting voorkomen.

Slachtoffers van uitbuiting kunnen niet als homogene groep worden gedefinieerd. Hetzelfde geldt voor personen met een LVB. Potentiële slachtoffers van uitbuiting bevinden zich doorgaans wel in een kwetsbare situatie, door bijvoorbeeld armoede, schulden, een complexe gezinssituatie, cultuurverschillen, etc.

Terug naar
Signalen van uitbuiting

Tools

E-learning
Herkennen van mensenhandel – baliemedewerkers gemeenten

E-learning
Herkennen van mensenhandel – toezichthouders

Handreiking
Signaleren van mensenhandel – huisartsen

Alertkaarten: Wat kan jij doen tegen mensenhandel?
Registratie als professional vereist

Criminele uitbuiting

Criminele uitbuiting is de vorm van uitbuiting die steeds vaker voorkomt. Het kan gaan om alle vormen van criminaliteit, zoals diefstal en drugscriminaliteit. Uithalers die in opdracht van een criminele organisatie drugs uit een container halen kunnen ook vallen onder criminele uitbuiting. Twee bijzondere vormen van criminele uitbuiting zijn geldezels en gedwongen bedelarij.

Geldezels (katvangers)

Gedwongen bedelarij

Op een steeds jongere leeftijd worden jongeren al benaderd om criminele activiteiten uit te voeren. Dit begint met kleine en makkelijke klusjes, die zich ontwikkelt tot klussen die behoren tot zware criminaliteit.

Veelvoorkomende signalen van criminele uitbuiting:

- Pleegt strafbare feiten onder druk van een ander
- Vertoont opeens opmerkelijk gedrag
- Bezit plotseling dure kleding/spullen
- Omringt met onbekende vrienden of kennissen
- Bezit meerdere telefoons
- Plotseling een hogere afwezigheid op school
- Heeft eigen pinpas niet in bezit

De signalen van uitbuiting versterken elkaar. Eén signaal kan al een vermoeden van uitbuiting geven. Meerdere signalen zullen dit vermoeden versterken.

Tools

Signalenkaart criminele uitbuiting

BUIT

E-learning: Signalen van criminele en seksuele uitbuiting

Terug naar
Signalen van uitbuiting

Geldezels (katvangers)

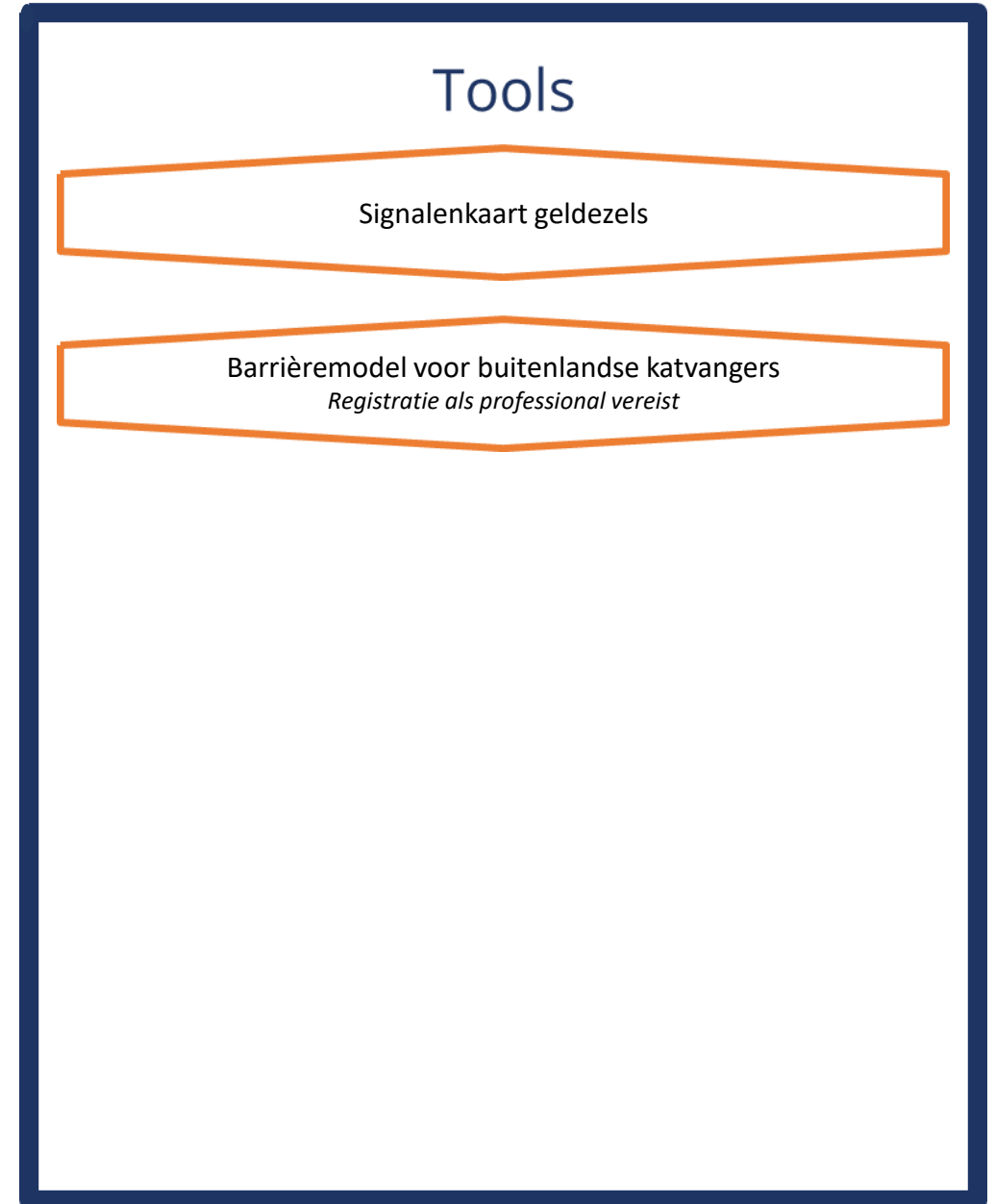
Geldezels zijn een vorm van criminele uitbuiting waarbij personen hun eigen betaalrekening beschikbaar stellen voor het witwassen van geld. Door de rekening van een ander persoon te gebruiken, blijft de werkelijke eigenaar buiten beeld van de autoriteiten.

Katvangers zijn niet volledig hetzelfde, want zij bieden zichzelf aan als eigenaar of registratiehouder om telefoonabonnementen af te sluiten, bedrijven op te richten, of dure spullen te kopen. De overeenkomst tussen geldezels en katvangers is dat in beide gevallen personen zich beschikbaar stellen voor het financiële gewin van anderen in ruil voor een kleine vergoeding of ruilmiddel.

Veelvoorkomende signalen van geldezels:

- Heeft eigen pinpas niet in bezit
- Heeft contact met onbekenden
- Onverklaarbare bedragen op de rekening
- Voert gesprekken over snel geld verdienen

De signalen van uitbuiting versterken elkaar. Eén signaal kan al een vermoeden van uitbuiting geven. Meerdere signalen zullen dit vermoeden versterken.

Gedwongen bedelarij

Het verkopen van goederen, zoals bloemen, kaarsen, snacks of kranten, het verzamelen van goederen, zoals plastic flessen en het verlenen van diensten, zoals muziek maken en het opvoeren van shows, behoren tot gedwongen bedelarij. Gedwongen bedelarij valt onder criminele uitbuiting en gaat gepaard met dwang.

Veelvoorkomende signalen van gedwongen bedelarij:

- Zichtbare verwondingen op ongewone plekken
- Heeft verschillende honden mee op straat
- Wordt op vaste tijdstippen weggebracht en/of opgehaald
- Geen beschikking over eigen ID/paspoort/bankrekening
- Geeft overlast

De signalen van uitbuiting versterken elkaar. Eén signaal kan al een vermoeden van uitbuiting geven. Meerdere signalen zullen dit vermoeden versterken.

Seksuele uitbuiting

De meest voorkomende vorm van mensenhandel is seksuele uitbuiting. Alle seksuele handelingen die onder dwang worden verricht, behoren tot seksuele uitbuiting.

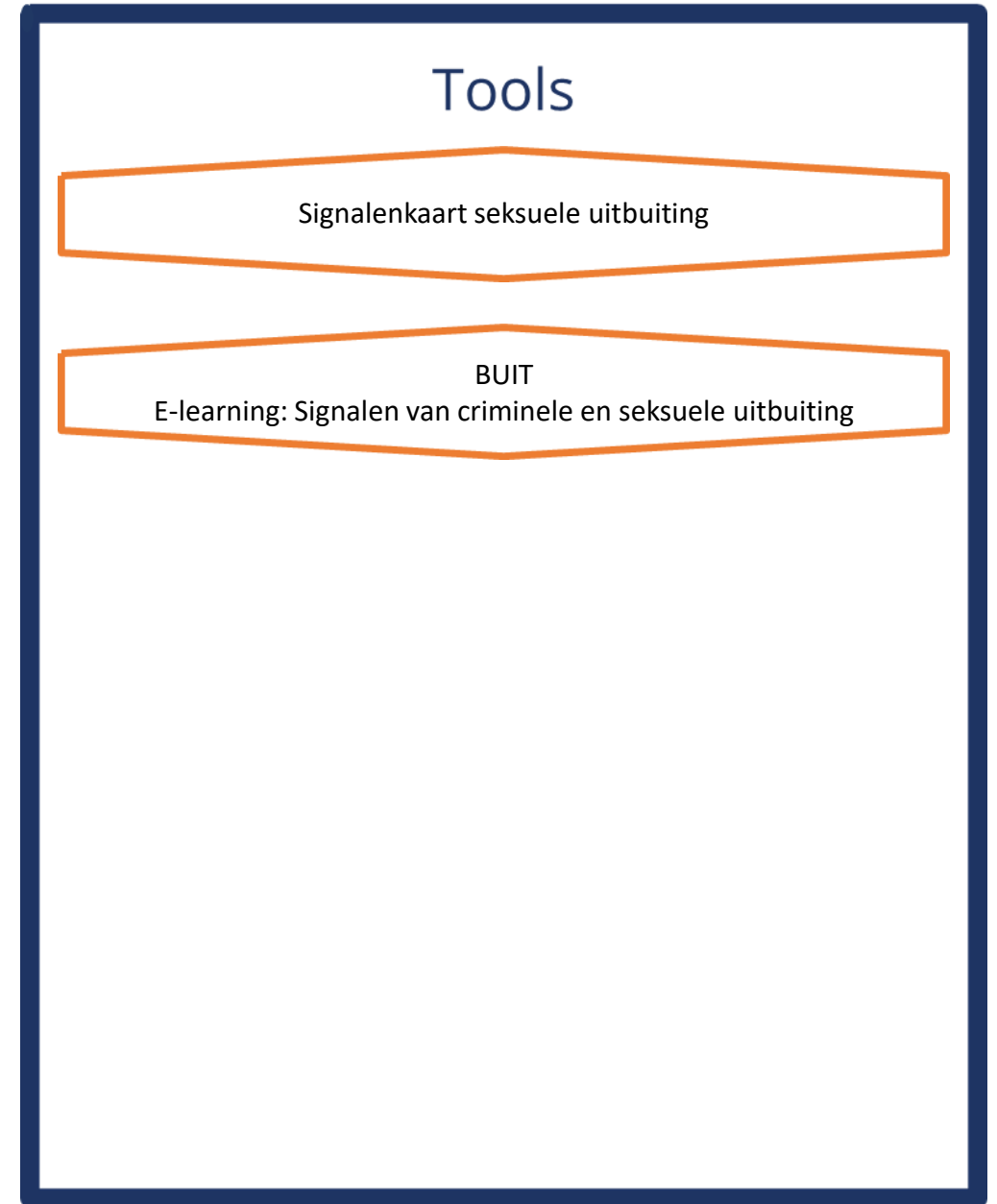
Het stereotype beeld van een mensenhandelaar is een manipulatieve crimineel die een naïeve en kwetsbare tiener voor zich wint, maar in de werkelijkheid is dit niet altijd zo. Zo kennen de daders en slachtoffers elkaar in veel gevallen al voor de uitbuitingssituatie en/of delen ze dezelfde kwetsbare achtergrond, zoals de financiële situatie of psychische problemen.

Veelvoorkomende signalen van seksuele uitbuiting:

- Seksuele handelingen verrichten onder dwang
- Verplicht afdragen van geld
- Onverklaarbare verwondingen
- Geen beschikking over eigen ID/paspoort/bankrekening
- Minimaal contact met de buitenwereld
- Kent eigen woonadres/werkplek niet
- Ongewenste zwangerschap bij vrouwen
- Plotseling een hogere afwezigheid op school
- Vertoont opeens opmerkelijk gedrag

De signalen van uitbuiting versterken elkaar. Eén signaal kan al een vermoeden van uitbuiting geven. Meerdere signalen zullen dit vermoeden versterken.

Terug naar
Signalen van uitbuiting

Arbeidsuitbuiting

Kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt kunnen slachtoffer worden van arbeidsuitbuiting. Deze vorm van uitbuiting richt zich niet op één sector, maar komt veel voor in arbeidsintensieve sectoren, zoals de land- en tuinbouw, vleesverwerkende industrie, horeca of de schoonmaakbranche.

Ook malafide uitzendbureaus spelen hierbij een cruciale rol in. Gastarbeiders die vanuit een buitenlands uitzendbureau in Nederland komen werken, weten vaak niet wat hun rechten zijn en hoe ze dat te weten kunnen komen, waardoor ze een makkelijk slachtoffer zijn voor uitbuiting.

Veelvoorkomende signalen van arbeidsuitbuiting:

- Lange werkdagen tegen onvoldoende salaris
- Geen beschikking over eigen ID/ paspoort/ bankrekening
- Moet (een deel van) de inkomsten afdragen
- Prijslijsten voor (het gebruik van) materiaal
- Huisvesting in een bedrijfspand of op een bedrijventerrein
- Overbewoning
- Illegaal verblijf in Nederland

De signalen van uitbuiting versterken elkaar. Eén signaal kan al een vermoeden van uitbuiting geven. Meerdere signalen zullen dit vermoeden versterken.

Terug naar
Signalen van uitbuiting

Tools

Signalenkaart arbeidsuitbuiting

Sociale media

Criminelen maken steeds vaker gebruik van sociale media, zoals Instagram, Snapchat en Telegram, om slachtoffers te zoeken. Personen met een LVB zijn kwetsbaarder voor negatieve ervaringen op sociale media omdat ze beïnvloedbaar zijn, een laag zelfbeeld hebben en sarcasme niet altijd goed aanvoelen. Natuurlijk staan negatieve ervaringen op sociale media niet voorop, want online contact is ook een verbindende factor. Online games, chatapps en sociale media bieden de mogelijkheid om personen samen te brengen en het dagelijks leven te delen.

Het is belangrijk om het gesprek over sociale media aan te gaan en risico's van online gedrag te bespreken in relatie tot seks, intimiteit, geld en privacy. Personen met een LVB zijn gevoeliger om slachtoffer te worden van sextortion. Sextortion is een vorm van misbruik waarbij er ongevraagd blootfoto's worden verspreid indien het slachtoffer geen geld geeft, of nieuwe blootfoto's of seksfilmpjes stuurt.

Jongeren krijgen op deze thema's ook voorlichting op school, waardoor ze op jongere leeftijd al weerbaar worden gemaakt. Voor personen met een LVB zijn er specifieke lespakketten die rekening houden met hun beperkte vaardigheden, zodat de lesstof goed aansluit bij hun behoeften. Een open gesprek en de vrijheid voor jongeren om over seks, intimiteit, geld en privacy te beginnen versterkt de weerbaarheid.

Jongeren kunnen zelf een grens aangeven in hetgeen ze wel doen en wat ze zeker niet doen. Door middel van een open gesprek kan deze grens worden bepaald, en waar nodig worden bijgesteld. Neem de tijd voor deze gesprekken, sluit aan op de online trends en veroordeel de jongere niet op zijn/haar gedrag.

Tools

Hoe was jouw dag online?
Handreiking over online gedrag (inclusief gesprekstool op p.8)

Terug naar
Signalen van uitbuiting

Vermoeden van een slachtoffer

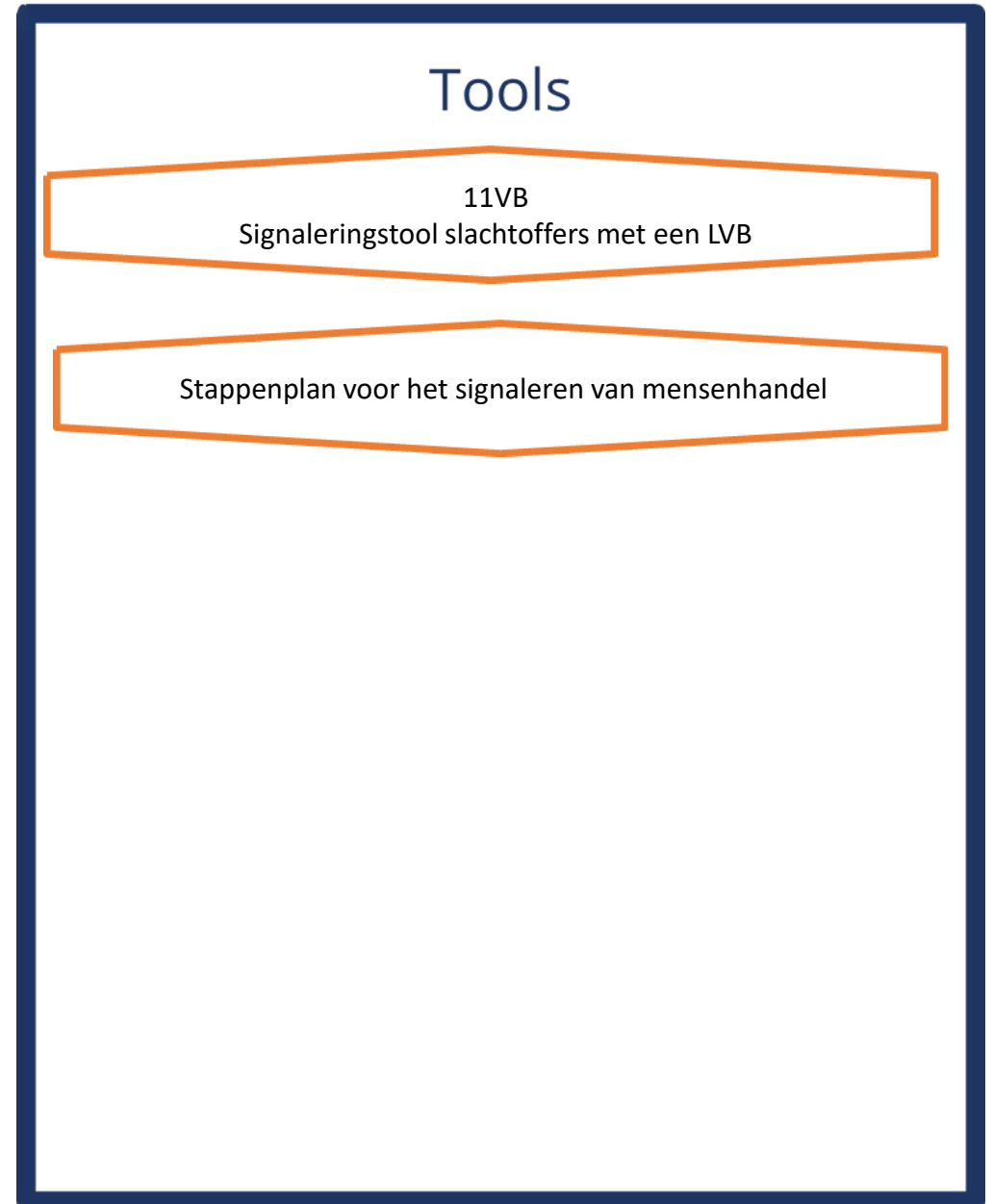
Het verzamelen van voldoende signalen is belangrijk om een beter beeld te krijgen bij de situatie, maar de veiligheid van het slachtoffer staat voorop. Bij een onderbuikgevoel is het belangrijk om dit direct te melden. Dit wordt ook vanuit de meldcode, voor bepaalde beroepsgroepen, verwacht.

Vaak wordt er te lang gewacht met het melden voordat er hulp wordt ingeschakeld. Bij een vermoeden van uitbuiting is het natuurlijk van belang om dit vermoeden te onderbouwen. Verzamel, na het melden, aanvullende signalen en aanwijzingen die kunnen duiden op mogelijke uitbuiting. Bespreek de signalen ondertussen met een directe collega of een deskundige op het gebied van uitbuiting.

- Bespreek de zorgen met het (vermoedelijk) slachtoffer zelf.
- Behoud contact met het (vermoedelijk) slachtoffer.

De signaleringstool 11VB draagt bij aan het vaststellen van potentieel/vermoedelijk slachtofferschap bij personen met een LVB. De quickscan bepaalt aan de hand van 14 vragen het risico op slachtofferschap van mensenhandel. Dit gebeurt volledig anoniem en vereist geen account of registratie.

- Leg signalen zo concreet mogelijk vast. Scheidt de bevindingen op basis van feiten, interpretaties, omstandigheden, waarneming en eventuele bronnen. Ook foto's kunnen bijdragen in het verzamelen van signalen.

Terug naar
Melden van uitbuiting

Samenwerken

Een persoon met een LVB heeft vaak, ondanks een beperkt sociaal netwerk, meerdere personen om zich heen die uitbuiting kunnen herkennen, zoals ouders, verzorgers, leraren, zorgverleners of trainers van sportverenigingen. Al deze personen kunnen de signalen van een uitbuitingssituatie waarnemen, maar niet alle signalen zijn tegelijk zichtbaar. Daarom is een goede samenwerking essentieel.

Het verzamelen van losse signalen kan een beter beeld vormen van een mogelijke uitbuitingssituatie. Bespreek de situatie met een directe collega, leidinggevende, de aandachtsfunctionaris mensenhandel van de gemeente of een andere deskundige op het gebied van uitbuiting.

Is er een vermoeden van uitbuiting, maar is het lastig om dit te bespreken met de ouders/ verzorgers van het vermoedelijke slachtoffer of een ander persoon dat dichtbij het vermoedelijk slachtoffer staat? Neem dan contact op met het meld- en adviespunt van het Expertisecentrum Seksualiteit, Sekswork en Mensenhandel (ESSM).

Het ESSM is onderdeel van Stichting Humanitas in Rotterdam, die in de regio gespecialiseerde ondersteuning biedt aan slachtoffers van mensenhandel. Ze kunnen een slachtoffer bijstaan in het doen van aangifte, opvang aanbieden en benodigde voorzieningen regelen. Daarnaast geeft het ESSM voorlichting over uitbuiting aan scholen en organisaties in de regio Rotterdam.

Terug naar
Melden van uitbuiting

Tools

Handreiking samenwerken tussen zorgprofessionals en politie

Gegevensuitwisseling

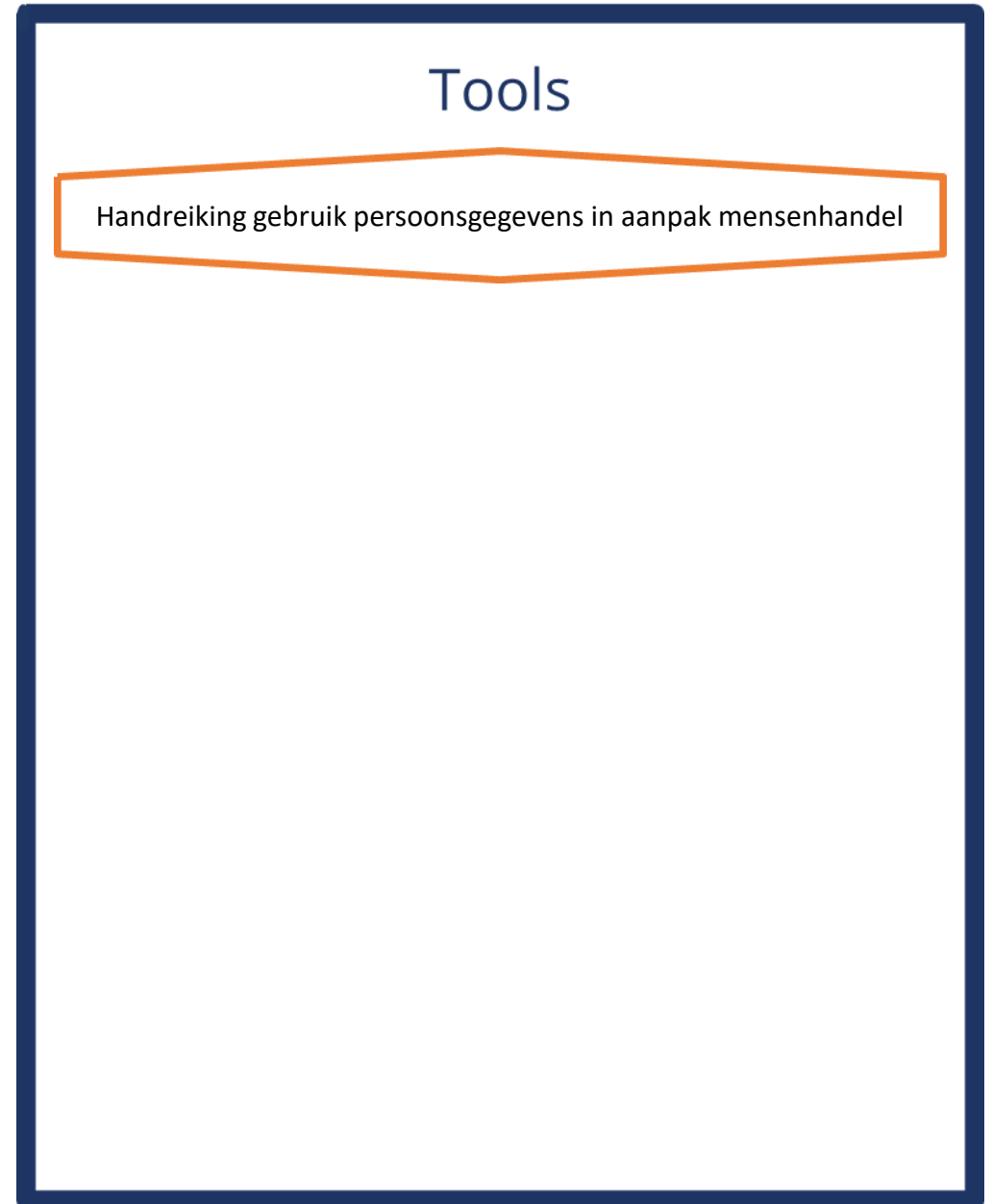
Voor het bieden van hulp aan meerderjarige slachtoffers is er in eerste instantie toestemming nodig voor het delen van gegevens. Dit zorgt ervoor dat hulpverleners effectieve zorg kunnen verlenen.

Voor het delen van gegevens met professionals is er voor wilsbekwame personen onder de 16 jaar oud ook toestemming nodig van de ouders/verzorgers. Beide partijen moeten akkoord gaan met het delen van de persoonsgegevens. Bij situaties waar de ouders/verzorgers zijn betrokken bij de uitbuiting is het vragen van toestemming complex.

Er zijn uitzonderingen!

De uitzondering geldt voor specifieke gevallen, zoals bij acuut gevaar en de wettelijke meldplicht. Er hoeft géén toestemming gevraagd te worden van het slachtoffer bij direct gevaar voor het slachtoffer en/of anderen. Ook voor het waarborgen van de veiligheid van minderjarige slachtoffers hoeft er geen toestemming te worden gevraagd. In deze gevallen kan het meld- en adviespunt van het ESSM daarin ondersteunen.

Deze uitzonderingen zijn vastgelegd in de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG), de Wet op de Jeugdzorg en specifieke regelingen voor professionals in het onderwijs en de gezondheidszorg. Het melden zonder toestemming moet noodzakelijk en proportioneel zijn, en vraagt mogelijke documentatie en verantwoording. Houdt hierbij het beroepsgeheim in acht. Het ESSM meld- en adviespunt kan hier bij helpen.

Terug naar
Melden van uitbuiting

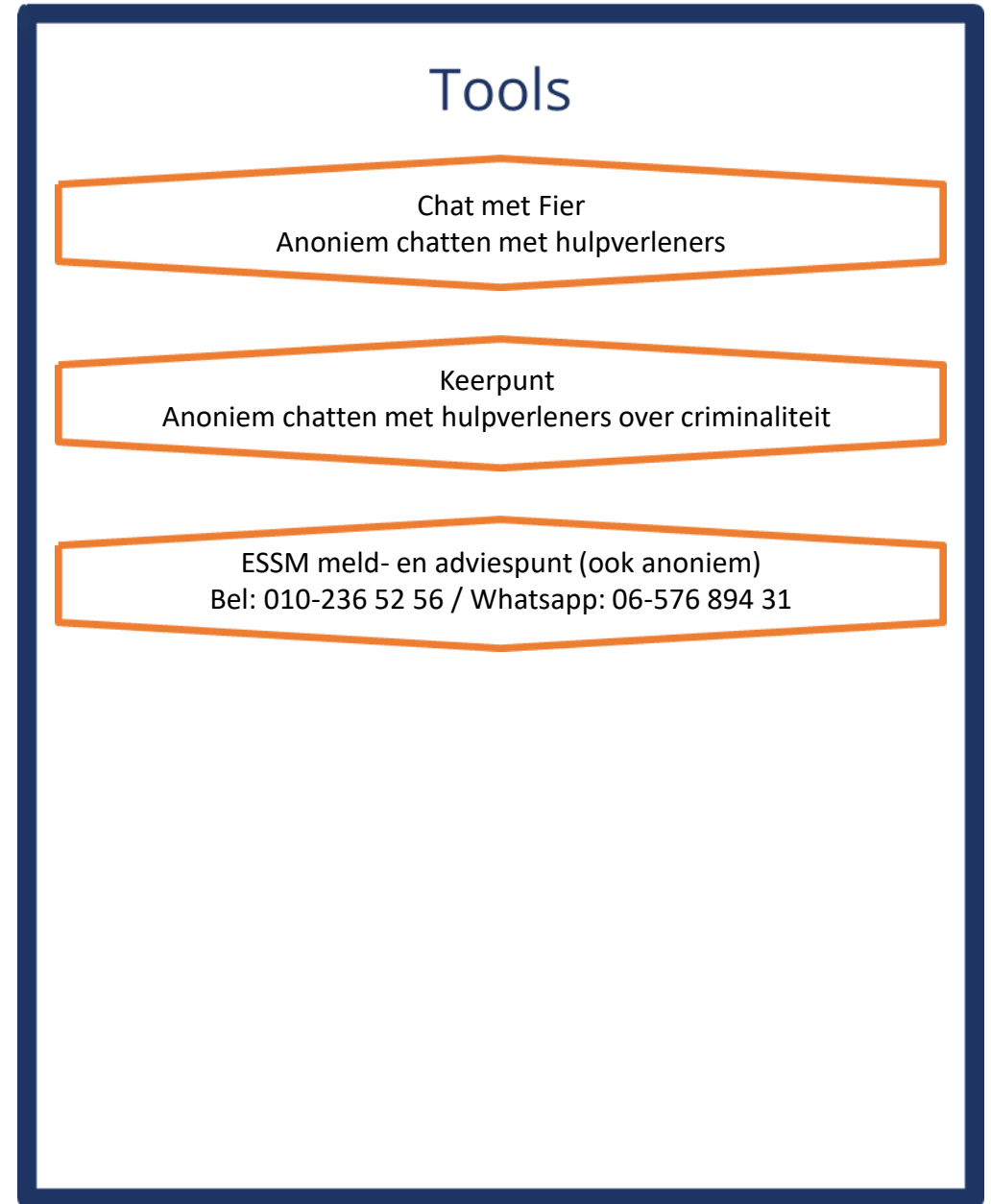
Anoniem chatten

Slachtoffer zijn van uitbuiting kan zorgen voor schaamte, angst, een schuldgevoel of een depressie. Het kan voor en slachtoffer helpend zijn om hun verhaal te delen bij professionele hulpverlening, zonder daarvoor veroordeeld te worden. Naast het bieden van een luisterend oor, helpen de professionals ook bij het vergoten van de veiligheid van een slachtoffer, omgaan met klachten en problemen als gevolg van de uitbuitingssituatie.

Het is mogelijk om, als slachtoffer, anoniem te praten over een gebeurtenis die zich verhoudt tot uitbuiting. Dit kan via het platform Chat met Fier, het platform Keerpunt en het meld- en adviespunt van het ESSM. Via de anonieme chat kan er een gesprek worden aangegaan met hulpverleners. Chat met Fier biedt hulp aan personen die te maken hebben met geweld en/of een nare situatie. Platform Keerpunt is, ontwikkeld door Fier en, gericht op situaties die te maken hebben met criminaliteit.

Het zorgcoördinatie en meldpunt van het ESSM onderhoudt laagdrempelig contact met een vermoedelijk slachtoffers van criminele, seksuele en arbeidsuitbuiting. Ze bieden specialistische hulp en zetten in op de veiligheid van het slachtoffer. Ook kunnen ze een slachtoffer bijstaan in het doen van aangifte, opvang aanbieden en benodigde voorzieningen regelen. Ze kunnen iemand koppelen aan een gespecialiseerde advocaat, en dit alles kan ook anoniem.

Voor personen met een LVB is het lastig om een uitbuitingssituatie bespreekbaar te maken. Het is daarom een mogelijkheid om ze te wijzen op de anonieme hulpverleners of zelf contact op te nemen.

Melding maken

Bij (een vermoeden van) mensenhandel is het van belang om contact op te nemen met deskundigen. Dat kan op verschillende manieren. **Bel bij direct gevaar altijd 112!**

Alle vormen van uitbuiting	Bereikbaar via:
Expertisecentrum Seksualiteit, Sekswork en Mensenhandel (ESSM) <i>Evt. anoniem</i>	Tel. 010 – 236 52 56 Whatsapp. 06 – 576 894 31
Meld Misdaad Anoniem (M.) <i>Echt anoniem!</i>	Tel. 0800 – 7000 <u>De website</u> van M.
Aandachtsfunctionaris mensenhandel binnen de gemeente	De interne meldroute van de gemeente
Criminele uitbuiting	Bereikbaar via:
Politie afdeling Mensenhandel (AVIM)	Tel. 0900 – 8844 <i>Vraag naar de AVIM</i> Email: mensenhandel.rotterdam@politie.nl
Seksuele uitbuiting	Bereikbaar via:
Politie afdeling Mensenhandel (AVIM)	Tel. 0900 – 8844 <i>Vraag naar de AVIM</i> Email: mensenhandel.rotterdam@politie.nl
Veilig Thuis	Tel. 0800 – 2000
Centrum Seksueel Geweld (CSG) <i>Evt. anoniem</i>	Tel. 0800 – 0188 <u>De website</u> van CSG
Arbeidsuitbuiting	Bereikbaar via:
Nederlandse Arbeidsinspectie (NLA) <i>Evt. anoniem</i>	Tel. 0800 – 5151 <u>De website</u> van de NLA

Tools

Handelen na signaleren uitbuiting (bij een persoon met een LVB)

Meldroutekaart VAR
Registratie als professional vereist

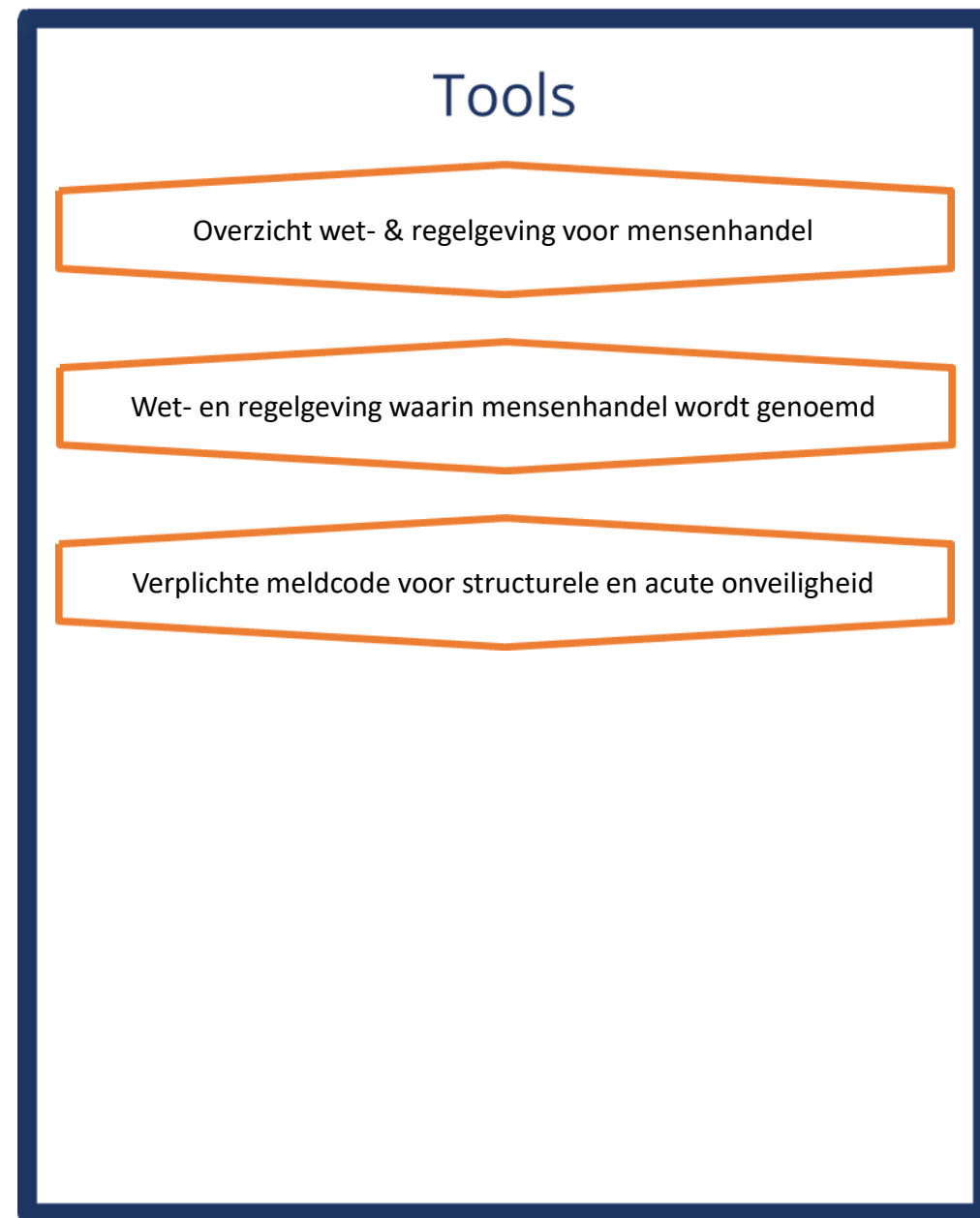
Terug naar
Melden van uitbuiting

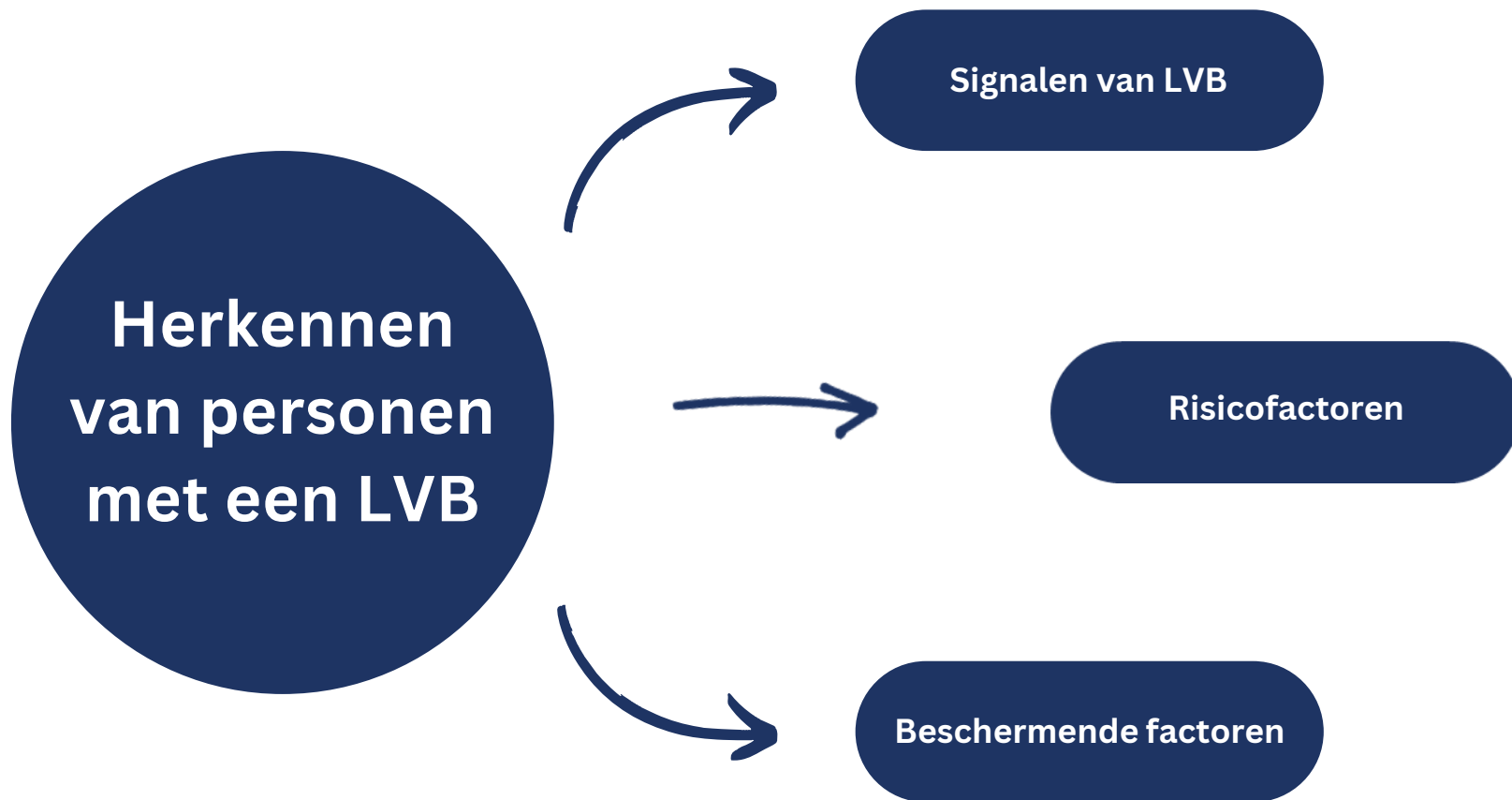
Wet- en regelgeving

De belangrijkste wetgeving met betrekking tot mensenhandel is vastgelegd in artikel 273f van het Wetboek van Strafrecht. Dit wetsartikel wordt als complex en beperkend ervaren, waardoor de regering een voorstel heeft gedaan om het te moderniseren. Het moderniseren van het wetsartikel moet onder andere duidelijke kaders bieden voor het strafbaar stellen van mensenhandel.

Dader- en slachtofferschap zijn vaak met elkaar verweven, omdat personen die onder dwang handelingen verrichten ook als daders aangemerkt kunnen worden. Deze daders worden niet gestraft voor overtredingen van wet- en regelgeving door het non-punishmentbeginsel. Dit beginsel is niet vastgelegd in wet- en regelgeving, omdat het aan rechters de taak is om maatwerk te leveren.

Voor eerstelijnsprofessionals geldt er een verplichte meldcode voor structurele en acute onveiligheid, inclusief mensenhandel. Aan de hand van vijf stappen kan er worden bepaald of een melding noodzakelijk is.

Signalen van LVB

Personen met een LVB zijn, naast het hebben van een lager IQ, ook beperkt in hun sociale (communiceren en sociale omgang), praktische (zoals persoonlijke verzorging en reizen met het OV) en conceptuele (zoals lezen, schrijven en rekenen) vaardigheden. Een LVB ontstaat gedurende de ontwikkelingsperiode, doorgaans is dat tot het 22ste levensjaar.

Een LVB is niet aan het uiterlijk te zien. Het is daarom belangrijk om een persoon beter te leren kennen. Ieder persoon is anders, en dat is bij deze groep niet anders. Ze kunnen zich streetwise gedragen, hebben een vlotte babbel en komen goed over, maar dan toch kan er sprake zijn van een LVB. Aan de hand van een korte vragenlijst (SCIL) van 10 tot 15 minuten kan een LVB worden vastgesteld op basis van een intelligentietest.

Veelvoorkomende signalen bij een licht verstandelijke beperking:

- Volgt speciaal-, praktijk- of geen onderwijs
- Kleiner sociaal netwerk
- Verminderd concentratievermogen
- Negatief zelfbeeld
- Moeite hebben met het reguleren van emoties
- Moeite met plannen maken en nakomen
- Egocentrisch denken

De signalen voor een LVB kunnen een momentopname zijn, bijvoorbeeld door psychische problemen, vermoeidheid of stress.

Terug naar
Herkennen van personen met een LVB

Risicofactoren

Personen met een LVB zijn door hun beperkte praktische, sociale en cognitieve vaardigheden, samen met een lagere intelligentie, kwetsbaar voor uitbuiting. Ze kunnen oorzaak-gevolg relaties niet overzien, vertonen wenselijk gedrag richting anderen en zijn makkelijk te beïnvloeden.

Na het wegnemen van de zelfstandigheid bij jongeren met een LVB door hechte opvoeding, hebben ze bij het terugkrijgen van die zelfstandigheid sterk de neiging om te snel vrienden te maken. Dit maakt ze kwetsbaar. Hieronder wordt dieper ingegaan op de risicofactoren voor uitbuiting.

- **Moeilijke thuissituatie** – Tot de thuissituatie behoort de opvoedingsstijl, gezinsinteractie en het functioneren van het gezin. Problemen in de thuissituatie geven het gevoel van verwaarlozing en onzekerheid en zorgen daardoor voor een verhoogd risico op slachtofferschap.
- **Alcohol- en/of drugsverslaving** – De gevolgen van een alcohol- en/of drugsverslaving zorgen voor een verhoogd risico op slachtofferschap (voornamelijk seksuele uitbuiting). Deze verslavingen komen ook voor als een manier om emotionele schade en de traumatische ervaring te verbergen.
- **Laag opgeleid** – De meeste personen met een LVB volgen praktijkonderwijs. Een lagere opleiding/problemen in het onderwijs zorgt voor kwetsbaarheid voor uitbuiting.
- **Geen dagbesteding hebben** – Zonder een gestructureerde dagbesteding zijn personen met een LVB veel op straat te vinden. Dit zorgt voor verveling, verminderd toezicht en het in aanraking komen met criminaliteit.
- **Financieel kwetsbaar** – Het hebben van schulden maakt het aantrekkelijk om snel geld te willen verdienen. Mensenhandelaren bieden in eerste instantie geld aan in ruil voor het leveren van diensten. Dit heeft uitbuiting tot gevolg, en daadwerkelijke uitbetaling blijft achter.
- **Traumatisch verleden en/of een verleden met hulpverlening** – Veel slachtoffers van uitbuiting hebben in het jaar voorafgaand aan de uitbuitingssituatie te maken gehad met hulpverlening. Ook nare ervaringen in het verleden, zoals mishandeling of verwaarlozing, kunnen leiden tot een verhoogd risico op slachtofferschap. Deze kwetsbaarheid komt vanuit de psychische problematiek van de persoon met LVB.

Beschermende factoren

De risicofactoren zijn ook beschermende factoren, als ze deze positief uitvallen. Een stabiele thuissituatie, een betrouwbaar sociaal netwerk, gestructureerde dagbesteding en financiële ondersteuning zijn hier een aantal voorbeelden van. Daarnaast zijn er ook factoren die een individu (onbewust) beschermen. Hieronder wordt dieper ingegaan op de beschermende factoren voor uitbuiting.

- **Moreel inzicht hebben** – Een sterk besef van goed en kwaad kan jongeren beschermen tegen uitbuiting. Bij personen met een LVB verschilt het niveau van het morele inzicht, zoals de individuele capaciteiten, sociale omgeving en mate van ondersteuning. Zorg- en hulpverleners kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van moreel inzicht.
- **Toekomstperspectief** – Langetermijndoelen, zoals een opleiding of een carrière zal jongeren met een LVB motiveren om de juiste keuzes te maken en af te zien van criminele handelingen. Ook de ondersteunende netwerken zorgen voor extra ondersteuning en bescherming.
- **Reflectief vermogen** – Jongeren die kunnen nadenken over hun gedrag en de gevolgen ervan, hebben een betere kans om niet in een uitbuitingssituatie te belanden. Zorg- en hulpverleners kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van het reflectief vermogen bij jongeren met een LVB.

Vanaf de 16-jarige leeftijd mogen jongeren samen met een professional de hulp gaan vormgeven. Tot het 18^e jaar kan de kinderrechter, op verzoek van de Raad voor de Kinderbescherming, een beschermingsmaatregel opleggen en eventueel een uit huis plaatsing afdwingen om het slachtoffer te beschermen.

```
graph LR; A((Omgang met personen met een LVB)) --> B(Taalgebruik/ woordkeuze); A --> C(Houding);
```

**Omgang met
personen met
een LVB**

Taalgebruik/ woordkeuze

Houding

Taalgebruik/ woordkeuze

Het taalgebruik dat wordt gebruikt om te communiceren met personen met een LVB vraagt extra aandacht. Allereerst is het van belang dat er op een passende, op de persoon afgestemde, manier wordt gecommuniceerd.

Andere zaken om rekening mee te houden:

- Gebruik geen sarcasme en beeldspraak
- Spreek op een rustiger tempo
- Maak gebruik van voorbeelden
- Gebruik korte, makkelijke en duidelijke zinnen, maar praat niet als een kind.
- Beperk de hoeveelheid informatie, vragen en opdrachten.
- Veroordeel deze persoon niet voor zijn of haar handelen, maar benoem de waarde voor het bespreekbaar maken van de situatie.
- Controleer tussentijds of de boodschap is overgekomen. Laat de persoon met LVB bepaalde belangrijke onderdelen uit het gesprek herhalen.
- Neem de tijd voor een gesprek.

Bij recent slachtofferschap zullen getrainde professionals de mogelijke multiproblematiek in kaart brengen. Naast een LVB kunnen de risicofactoren ook invloed gehad op de uitbuitingssituatie. Schakel professionals in bij slachtoffers van uitbuiting met een LVB.

Tools

App 'LeesSimpel':
Vereenvoudigen van moeilijke teksten/ brieven

Toolkit Blick op LVB:
Tools voor het aansluiten bij communicatie en houding

Houding

Naast de wijze waarop er wordt gecommuniceerd met een persoon met een LVB is ook de manier waarop je je opstelt van belang. Kom spreekwoordelijk naast iemand te staan en luister serieus naar het verhaal van het slachtoffer.

Een gesprek met een persoon met een LVB kost meer tijd dan gebruikelijk. Het is ook belangrijk om deze tijd te geven. Het verhaal kan onwerkelijk overkomen, maar dat komt doordat sommige personen met een LVB moeite hebben om verhalen chronologisch te vertellen. Vraag door om het verhaal kloppend te maken en aanvullende details te verzamelen. Neem een open en empathische houding aan.

Een slachtoffer zal niet direct alles delen. Hiervoor is een vertrouwensband nodig. Voer regelmatig 1 op 1 gesprekken en bouw deze gesprekken langzaam op. Slachtoffers willen zelf de regie hebben over de momenten waarop ze aandacht krijgen.

- Toon vertrouwen in het slachtoffer en geef ze voldoende bewegingsvrijheid en privacy.
- Risico's nemen en fouten maken hoort bij de ontwikkeling van jongeren. Houd dit niet tegen, maar ondersteun ze als de slachtoffers daar behoefte aan hebben.
- Raak slachtoffers niet fysiek aan. De meeste slachtoffers, zeker meiden, ervaren fysiek contact als ongemakkelijk en onprettig.

Tools

Toolkit Blick op LVB:
Tools voor het aansluiten bij communicatie en houding